

Bijlage bij agenda Verenigingsraad 42, punt 3

Jaarverslag van de 100-jarige Nederlandse Vereniging voor Weer- en Sterrenkunde (NVWS) over het jaar 2001

Inleiding

De vereniging vierde uitgebreid haar oprichting, 1 september 1901, met als hoogtepunt een bezoek van H.M. Koningin Beatrix aan het symposium in Ede op 22 september. Veel aandacht trok de waarneemwedstrijd voor scholieren, waarin Marcel Haas waarneemtijd won op een van de 8 m telescopen van ESO in Chili (Zenit juli/augustus 2001, 346). Bij dit jaarverslag wordt een apart verslag van de jubileumactiviteiten gevoegd.

De NVWS telde eind 2001 1723 Zenitabonnees, een getal dat overlapt met de 3753 lidmaatschappen, 2248 van afdelingen en 1505 van werkgroepen (met enige interne overlap). Willem de Graaff en Tom de Groot werden erelid. Aan Erik Bellaard en Ton Spaninks werd de Van der Biltprijs toegekend.

De NVWS verloor door overlijden de heren Bense, Van Otterloo Wetzels, Bruns, Van der Hei en Teeuwen.

De oprichters Adriaan Gouka en Chris Nell kregen met de planetoïden 9708 Gouka en 9709 Chrisnell een plaats aan het firmament (Zenit september 2001, 401). De Internationale Astronomische Unie vernoemde ook acht Groningse astronomen, waaronder onze voorzitter (10429 van Woerden).

Bestuur

De Graaff werd voor vier jaar herbenoemd. J.J. Lahmeyer beëindigde zijn bestuurslidmaatschap. J. Kuiper (meteoroloog bij het KNMI, en amateur-astronoom) werd voor vier jaar in het bestuur benoemd.

De samenstelling van het bestuur was in 2001: Prof. H. van Woerden (voorzitter), drs. J.A. de Boer (secretaris), drs. L.J. Postma RA (penningmeester), H.J. Bril (vertegenwoordiger "kleine" werkgroepen), A.H. van der Brugge (consul voor de afdelingen), prof.dr. W. de Graaff (lid), J.J. Lahmeyer (weerkunde, tot 9 juni), J. Kuiper (weerkunde, vanaf 9 juni), M.L. Vonk (Jongerenwerkgroep).

A.H. van der Brugge vertegenwoordigde het bestuur 26 april 2001 op het symposium Toekomst in Franeker, het afscheid van Henk Nieuwenhuis als directeur/conservator van het Eise Eisinga Planetarium.

Secretaris bezocht 21 december het symposium t.g.v. 50 jaar Nederlandse Vereniging voor Ruimtevaart, Noordwijk.

Vertegenwoordiging NVWS in het bestuur van de stichting "De Koepel"

Prof.dr. W. de Graaff (voorzitter), drs. L.J. Postma RA (penningmeester).

Afdelingen en werkgroepen

De NVWS omvatte 33 afdelingen (Alkmaar, Amersfoort, Amsterdam, Apeldoorn-Deventer-Zutphen, Arnhem, Breda, Delft, Den Bosch, Den Haag, Den Helder, Dongemond, Dordrecht, Eindhoven, Friesland, 't Gooi, Gouda, Groningen, Haarlem, Leiden, Midden-Limburg, Nijmegen, Noord-Drenthe, Rotterdam, Spijkenisse, Tilburg, Twente, Utrecht, Venlo,

Oostelijk West-Friesland, Zaanstreek, Zuid-Drenthe, Zuid-Limburg, Zwolle) en 10 werkgroepen (Astrofotografie, Jongerenwerkgroep, Kometen, Leidse Sterrewacht, Maan en Planeten, Meteoren, Sterbedekkingen, Sterrenkunde en Computer, Veranderlijke Sterren, Zon).

Op 5 juli 2001 fuseerde Afdeling Haarlem met de stichting Volkssterrenwacht "Copernicus", uitvloeisel van nauwe samenwerking sinds de oprichting van de sterrenwacht in 1974. Door het opgaan in een stichting is er statutair geen Afdeling Haarlem als erkende vereniging meer. Ze is nu een vereniging in opheffing, zonder leden. De Haarlemse Weer- en Sterrenkundige Kring werd 1 april 1933 opgericht.

In september bestond Afdeling Rotterdam 70 jaar, de werkgroepen Kometen en Astrofotografie en de afdeling Spijkenisse bestonden 25 jaar.

Leden

27 Januari overleed het lid Th. Bense van Afdeling Zaanstreek.

3 Maart overleed Hans van Otterloo, 81 jaar, lid van Afdeling Zuid-Limburg.

29 April overleed Harrie Wetzels, 75 jaar, lid van Afdeling Zuid-Limburg, een vaardig modelbouwer van ruimtevaartuigen (zie Zenit juli/augustus 2001, 371).

Op 12 oktober overleed Bertus Bruns, 67 jaar, oprichter van de volkssterrenwacht Tweelingen (zie Zenit april 2002, 172).

24 Oktober overleed Wietse van der Hei, 68 jaar, lid van Afdeling Spijkenisse, tot 1995 acht jaar voorzitter van de volkssterrenwacht Tweelingen te Spijkenisse.

In Afdeling Venlo overleed het lid Dré Teeuwen.

Tot ereleden werden benoemd Prof.dr. Willem de Graaff (sinds 1982 in de besturen van NVWS en De Koepel, van 1982-1986 en sinds 1991 voorzitter van De Koepel met onderbreking van een jaar, groot popularisator, hield meer dan 600 lezingen). en dr. Tom de Groot (1962-1982 bestuurslid, leider sterrenkundige waarnemingen, 1968-75 voorzitter, 1976 secretaris, deed 1972-74 de bureauadministratie, was 1962-73 redacteur van Hemel en Dampkring en van Zenit. Hij gaf veel lezingen, was leider toen de uitdaging van samenwerking met andere organisaties kwam in de combinatie Stichting De Koepel. Hij was een zorgzame loods in woelige tijden). Zie ook Zenit november 2001, 501.

Georg Comello deed eind november zijn honderdduizendste waarneming van veranderlijke sterren.

Eind 2001 waren er 1723 Zenitabonnees binnen de NVWS. Uit opgaven van betrokken besturen van afdelingen en werkgroepen volgt een aantal van 3753 lidmaatschappen (waarvan 889 junior) binnen de NVWS. Dat aantal overlapt met de Zenitabonnees, en een deel van de leden heeft meerdere lidmaatschappen.

In 2000 waren er 552 juniorlidmaatschappen, dat zou 544 in 2001 zijn, maar in de Jongerenwerkgroep worden de twee leeftijdsgroepen nu samen genomen zodat de som 889 wordt.

Een meerjarenoverzicht:

jaar	NVWS-Zenit-abonnees	abonnementsprijs Zenit inclusief donatie €	waarin donatie € (t/m '97 contributie)	aantal lidmaatschappen in afdelingen en werkgroepen
1996	2004	44,24	2,27	5500 (ca.)
1997	2063	44,24	2,27	5614

1998	1908	44,24	2,27	3911
1999	1834	46,51	2,27	3947
2000	1713	46,51	2,27	3795
2001	1723	50,--	2,25	3753

De rechterkolom toont het effect van de lokale contributieplicht vanaf 1998 van leden met Zenit, en het uitreden van de Werkgroep Weeramateurs (zie jaarverslag 1998). De daling met 42 lidmaatschappen in 2001 is opgebouwd uit het vertrek van 86 leden van Afdeling Haarlem (zie vorige paragraaf) en een overige netto groei met 44 leden.

Verenigingsraad

De Verenigingsraad kwam eenmaal bijeen, op 9 juni in Utrecht.

Landelijke bijeenkomsten en eclipsexcursies

Dit jubileumjaar was er extra veel te doen (zie verslag jubileumjaar). Een twee A4 indruk in woord en beeld is te vinden in Zenit januari 2002, 28.

De Werkgroep Kometen bestond 25 jaar en vierde dat 17 maart met de Kometendag in Bussloo (Zenit juli/augustus 2001, 360).

Samen met de Nederlandse Vereniging van Beroeps-Meteorologen en de Vereniging voor Weerkunde en Klimatologie organiseerde de NVWS 24 maart in De Uithof, Utrecht, het symposium "Op jacht naar eclipsen, meteoren en zwaar weer".

De Werkgroep Astrofotografie bestond 25 jaar en vierde dat met een Astro-dag, barbecue en star party in Almen 24/25 maart -- onder de wolken, maar gezellig.

Op 27-29 april werd de 83e amateur-bijeenkomst gehouden te Roden, en op 10 en 11 november de 84e amateur-bijeenkomst, het Astro-weekend te Tilburg (Zenit februari 2002, 72). Op 27 en 28 april werkte de NVWS mee aan de organisatie van lezingen over zonneonderzoek met de 5-jarige SOHO op vijf plaatsen in Nederland als onderdeel van wereldwijde presentaties.

Wel landelijk, maar in Afrika, waren twee NVWS-reizen naar de eclips van 21 juni. Een reis was exclusief voor leden (Zenit oktober 2001, 458).

De jubileumbijeenkomst met een zeer gewaardeerd bezoek van H.M. Koningin Beatrix, en met een feestelijk drankje en hapje na was het symposium "Evolutie in het heelal", 22 september in De Reehorst, Ede. Parallelprogramma was een masterclass "Hoe heet is die planeet" voor scholieren.

De Adviesgroep Instrumentenbouw verwelkomde 29 september ca. 60 amateurs op de eerste Nederlandse Telescopendag in Tilburg. De dag kwam voort uit de Internet e-group Telescopen van Yahoo (Zenit maart 2002, 127).

13 Oktober hield de vereniging een publieksmanifestatie "Retourtje Ruimte" in De Uithof, Utrecht. Een speciaal jeugdprogramma heette "Survival op planeet X".

Van der Biltprijs 2000

De prijs is toegekend aan Erik Bellaard en Ton Spaninks voor hun vele, deels gezamenlijke werk in de popularisering van de sterrenkunde en integratie van jong en oud (Zenit februari 2002, 72).

Sterrengids

De gids gaf als hoogtepunten de Jupiterbedekking van 22/23 februari, de Perseïden 11-13 augustus. De gids bevatte gedetailleerde opnamen van Eros door NEAR Shoemaker en de kern van komeet Borelly door Deep Space 1. De kleurendruk sinds de vorige editie voegt in alle hoofdstukken veel toe, maar zeker in Astrofotografie. Het bijzondere hoofdstuk van de gids is gewijd aan Regulus, α Leonis.

Voor de jeugd en voor beginners verscheen "Sterren en Planeten 2002".

Zenit

De vele jubileumactiviteiten kregen ruim aandacht. De voorplaat van januari toonde een verdacht recente tekst op het Marsoppervlak "100 jaar NVWS!". Het werk van de werkgroepen was te vinden in een overzicht op pag. 24, de 40-jarige Werkgroep Veranderlijke Sterren op pag. 230 en de 25-jarige Werkgroep Astrofotografie op pag. 554. Met Universum van de Jongerenwerkgroep verscheen januari als dubbelnummer. Amateurs Actief zorgde voor extra activiteit met de fotowedstrijd "Het fijne van de maan". Zenit besteedde aandacht aan klimaatveranderingen, het aardmagnetisch veld, de eerste landing van een ruimtevaartuig op een planetoïde, Eros, de Near Earth Asteroid Rendezvous Shoemaker missie. Voordrachten van het symposium "Explosieve verschijnselen in het heelal" (14 oktober 2000) verschenen in mei, en van het symposium "Op jacht naar eclipsen, meteoren en zwaar weer" (24 maart 2001) in november. Voor velen was het een verrassing in het juninummer dat je zo goed poollicht kunt zien op Terschelling.

Beleid van het bestuur

1. Financiële verhoudingen

Uit de jubileumbegroting is subsidie toegekend aan de Werkgroep Kometen (fl 500 voor kosten op de Kometendag in het kader van het jubileum), en Werkgroep Maan en Planeten (fl 500 voor een jubileumuitgave). NVWS-projectsubsidie werd toegekend aan Afdeling Venlo (fl 850 als garantie in de aankoop van een telescoop) en de Werkgroep Leidse Sterrewacht (fl 1000 bijdrage voor twee oculairen en een O[III] filter)

Het bestuur beheert ook de stichting Van Leeuwen Boomkamp Fonds. Het fonds subsidieerde Ilse van Bommel, Kapteyn Instituut Groningen (fl 500 reissubsidie) en Afd. Amersfoort (fl 1500 voor aanschaf van een afdelingstelescoop).

2. Erepenningen

Het bestuur kende zes erepenningen toe.

Prof. Coen Oort, waardevolle bemiddelaar die zorgde voor onze jubileum hoofdsponsor en twee sponsors 2e categorie. Zonder hem zou het jubileumprogramma niet zo uitgebreid zijn geweest.

Mat Drummen en René Verstappen, inzet van heel verschillende aard die vitaal is voor de NVWS, de een meer inhoudelijk, de ander meer administratief, maar beide met grote toewijding en deskundigheid.

Mw. I.M. Sijthoff-Slothouwer, Mw. E. Horn-Sijthoff en F.W. Sijthoff. Een familie die al ruim een halve eeuw een grote weldoener van de amateursterrenkunde is, en in het bijzonder ook van de NVWS. Bijvoorbeeld al door lange jaren het NVWS bureau in Den Haag te huisvesten en te laten werken.

F.W. Sijthoff, M. Drummen en R. Verstappen kregen de penning 22 september op het symposium, de anderen op 13 februari 2002 uit handen van voorzitter en Van der Brugge.

3. Lichthinder

Het bestuur leverde input voor het rapport "Samenwerking rond Lichthinder" van Natuurmonumenten, uitgebracht 8 juli.

Secretaris nam 29 november deel aan een workshop in Amsterdam, "Samenwerken aan duisternis". Initiatiefnemer was het Expertisecentrum Landbouw, Natuurbeheer en Visserij van het Ministerie van LNV, organisatie was uitbesteed aan bureau VHS Bergen.

Uit de jaarverslagen van afdelingen en werkgroepen

Op het moment van samenstellen van dit verslag waren van 18 afdelingen en 6 werkgroepen jaarverslagen over 2001 ontvangen.

Nationale Sterrenkijkdagen 2, 3 februari

Dertien verslagen meldden activiteiten op de sterrenkijkdagen (waar genoemd met bezoekersaantallen): **Alkmaar** (45), **Amersfoort**, **Breda** (15), **Den Bosch** (kreeg op de 2e een hele schoolklas), **Dordrecht** (80), **Eindhoven**, **'t Gooi**, **Groningen**, **Haarlem**, **Leiden** samen met de Werkgroep Leidse Sterrewacht en de Jongerenwerkgroep Leiden, **Noord-Drenthe**, **Tilburg** (200), **Zuid-Limburg** (vrijwel niemand, door hevige sneeuwval),

Nationale Wetenschapsdag 7 oktober

In **Amersfoort** hielden afdelingsleden 6 en 7 oktober lezingen in Publiekssterrenwacht Schothorst en werd de zon met de 70 mm volgkijker waargenomen. **Eindhoven** verzorgde de openstelling van de Dr. A.F. Philips Sterrenwacht (ook op andere avonden). **Leiden** en de Werkgroep Leidse Sterrewacht werkten mee met de Universiteit Leiden.

Cursussen

Cursussen werden georganiseerd door **Alkmaar** (basiscursus sterrenkunde, 11 cursisten)

100 jaar, open dagen e.d.

Verschillende afdelingen en werkgroepen toonden mooie stands bij de landelijke bijeenkomsten op 24 maart en 13 oktober in Utrecht en 22 september in Ede. **'t Gooi** had inclusief de Landelijke Sterrekijkdagen drie weekends op de Nieuw Bussumer Heide. Eén avond had goed weer, en 100 bezoekers. Zes leden en diverse JWG-ers keken 9 januari naar de totale maansverduistering, samen met 80 bezoekers en tv Noord-Holland. In het kader van 100 jaar NVWS deed **Triangulum** 2 september mee aan een Cultureel Festival in Apeldoorn en gaf daar voorlichting en kijkerdemonstratie. **Tilburg** werkte mee aan een nachtwandeling door de Campina bij Oisterwijk onder auspiciën van Natuurmonumenten; er waren 80 belangstellenden. **Venlo** ervoer dat de 14% tijd met regen in Nederland zo verdeeld kan zijn dat 100% van de geplande waarnemingsavonden er mee opgezaaid was. 24 November hield **Zuid-Limburg** nog een sterrenkijkdag, met slecht weer volgden enkele tientallen mensen het alternatieve programma.

Andere activiteiten

Naast veel lezingen (samen een paar honderd) hadden verschillende afdelingen nog een activiteit gemeen: het waarnemen van de bedekking van Saturnus door de maan op 3 november.

In **Alkmaar** ontstond een voorstel voor de ontwikkeling van een op afstand bestuurbare kijker. Drukkosten maakten dat de verschijning van Metius Magazine werd teruggebracht tot vijf nummers. **Amersfoort** nam 6 oktober met een open dag een nieuwe 300 mm kijker in gebruik. In het voorjaar lagen de activiteiten stil wegens de mond en klauwzeer crisis. De excursie ging naar ESTEC, Noordwijk. In **Breda** trok de lezing over het broeikaseffect de meeste bezoekers. **Den Bosch** ging op stap naar het Franeker planetarium en Aeolus te Sexbierum. Een bestuurslid PR organiseerde geregeld media-aandacht waardoor de bezoekcijfers stegen. De heer C. (Kees) van Huijkelom, scheidend penningmeester, werd het eerste erelid van de Bosche vereniging Galaxis. **Dordrecht** schafte vlak voor haar astrovakantiereis een 25 cm Meade spiegelkijker aan en probeerde die uit met een webcam. Men trok ermee naar Zuid-Frankrijk. Bijzonder was daar het waarnemen van poollicht. Een excursie dicht bij huis ging naar volkssterrenwacht Mercurius. Een nieuwe service voor de leden is de Huygens Infolijn via een 06-nummer (beluisteren van alternatieven bij bewolkte waarneemavonden, laatste gegevens bij bijzondere waarneemacties). Een nieuw onderkomen bij de Natuur- en Vogelwacht Alblasserwaard bevalt goed, maar er is contact met de gemeente over in het najaar geplaatste storende lantaarnpalen. **Eindhoven** opende het seizoen met een gezamenlijke bijeenkomst met de Jongerenwerkgroep op de Dr. A.F. Philips Sterrenwacht. **'t Gooi** verbeterde haar website en ontving het meeste bezoek bij de presentatie van de eigen Werkgroep Praktische Sterrenkunde. De WPS heeft een bandje met laatste nieuws via telefoon 035 6949610. Een thema-avond "licht en duisternis" van de milieufederatie Noord-Holland werd bijgewoond. Met een Zeiss-objectief is de Boekschoten (schenker van de lens) refractor gemaakt. 13-14 April was een geslaagde waarneemnacht in de Flevopolder, in het kader van een "Messier-marathon". In **Groningen** leverde geregeld bezoek van belangstellenden bij de lezingen ook enkele nieuwe leden op. Na 24 jaar penningmeesterschap van de afdeling werd L.J. Postma 23 februari erelid. **Haarlem** ging op excursie naar ESTEC, Noordwijk. Door fusie met een stichting hield de afdeling op te bestaan (zie in het begin onder "Afdelingen en werkgroepen"). **Leiden** sprak mee over een toekomstige herinrichting van terrein en gebouwen van de Leidse Sterrewacht. **Nijmegen** waagde zich o.a. aan een boeiende maar soms heel abstracte lezing over Time-machine physics. **Noord-Drenthe's** voorjaars-star party kon op de uitwijkdatum doorgaan, de najaarsparty viel in het water. Lezingen zoals "Minigrail - de eerste bolvormige detector naar zwaartekrachtsgolven" in **Triangulum** maken duidelijk dat er nog veel nieuw te verkennen gebieden in de sterrenkunde zijn. **Tilburg** is actief voor alle leeftijden, er waren 10 junioren- en 11 seniorenbijeenkomsten. De excursie ging langs volkssterrenwacht Mira, Grimbergen, het Europlanetarium, Genk, en de sterrenwacht van Yves Verbrugge. **Venlo** ging 26 mei samen met amateurs uit Mönchen-Gladbach naar Dwingeloo en Westerbork, en traditiegetrouw naar Essens Astronomische Tausch und Trödel Treff (ATT), 4 mei. Venlo noemt ook dat pauzes steeds weer te kort zijn voor onderling contact. Natuurlijk bestaat zo'n simpel programmaonderdeel bij de gratie van de boeiende lezing er omheen en van de hoge Venlo'se opkomst. **Zaanstreek** beleefde naast lezingen uit de astronomie en fysica ook een lezing over UFO's, die extra bezoek trok van geïnteresseerden die in UFO's geloven. **Zuid-Limburg** ging 5 mei naar de ATT. Hoge opkomst is niet altijd leuk: 22 oktober konden de leden die met een arrangement van Europlanetarium Genk naar de lezing van Stephen Hawking in Brussen zouden door de belangstelling het gebouw niet in. De waarneemgroep nam komeet LINEAR (een van de vele) waar en had waarneemexpedities naar de Ardennen. Een theoriegroep kwam vijf keer bijeen. **Zwolle** heeft ook een waarneemgroep, die had echter in plaats van een verregende Messier-marathon een "uithuil-party" om vervolgplannen te

maken. Enkele leden lieten een boek "Charles Messier, 110 objecten bekeken en besproken" verschijnen, met zoekkaarten. De afdeling ontvangt de opbrengst. Sjoerd van der Wal spande zich in een mooie website te maken en een bedrijf sponsort dit door hem gratis te "hosten".

De werkgroepen. De **Jongerenwerkgroep** heeft al heel lang een website, in 2001 kwam 45% van de nieuwe leden via de site. Voor verschillende leeftijdsgroepen waren het Jongerenkamp in Ootmarsum, het Ouderenkamp in Asten, verder een Paaskamp en een kamp in de kerstvakantie. Met **Werkgroep Meteoren** en sterrenwacht Halley was er een waarneemkamp rond de Orionidenzwerm. De **Werkgroep Leidse Sterrewacht** onderhoudt met succes de instrumenten, maar heeft zorgen over de kwaliteit van de koepels. Ze heeft dat gerapporteerd, maar het valt buiten haar bevoegdheid. Ingrijpende, ongunstige toekomstplannen voor de Oude Sterrewacht kwamen in het nieuws. Vervolgens is de betrokken commissie ingelicht over taak en wensen van de sterrewachtgebruikers. De website ging in oktober van start. **Maan en Planeten** had 31 maart een geslaagde voorjaarsbijeenkomst in Volkssterrenwacht Bussloo. Werkgroepblad Mercurius en de website werden vernieuwd. **Meteoren** had als hoogtepunten de Meteorendagen 7 april in Den Bosch en 27 oktober in Geldermalsen (met extreem heldere vuurbol). Het accent van de waarnemingen verschoof van fotografie naar video, ook simultaan met drie camera's. Gewerkt wordt aan een automatisch radio-observatiestation (2 m, 144 MHz). Het kan een gezamenlijke waarneempost met de 2 m radio-ontvanger van de Jongerenwerkgroep worden. Met de Vereniging Experimenteel Radio-onderzoek Nederland wordt gewerkt aan een plan om in Europa tenminste vijf radiobakens te realiseren voor het waarnemen van meteoren. Zij heeft de contacten om dat organisatorisch, wettelijk en technisch te realiseren. Van Leverink, Esser en Poerink zagen in Zuid-Korea 17/18 november een indrukwekkende Leonidenstorm. **Veranderlijke Sterren** heeft actieve tot zeer actieve waarnemers. Met 15505 waarnemingen zijn de heldere momenten van 2001 intensief gebruikt. De oktoberbijeenkomst van de **Werkgroep Zon** was bijna geheel gewijd aan de zonsverduistering in Zambia en Zimbabwe (21 juni), die door verschillende leden was waargenomen. De zon werd 1874 maal waargenomen, er is 741 maal getekend of gefotografeerd. Een waarnemer deed dagelijks twee radiowaarnemingen op 21 en 70 cm golflengte en twee waarnemers registreerden elk tweemaal per dag het aardse magnetveld.

J.A. de Boer, secretaris
13 juni 2002